

ПРЕДСТАВЉАЊЕ ГЕОГРАФСКИХ САДРЖАЈА У ДОПУНСКИМ ШКОЛАМА У ДИЈАСПОРИ И РЕГИОНУ

Саша Микић¹

Апстракт: Основно образовање и васпитање ван територије Републике Србије изводи се за ученике српског порекла који привремено или трајно живе у иностранству и који су се изјаснили за овај вид наставе.

„Циљ основног образовања и васпитања у иностранству је развијање свести о сопственом националном и културном идентитету учењем српског језика и упознавањем са највреднијим делима српске културне баштине, као и подстицање одржавања трајних веза с отаџбином.“

Институције у чијој су надлежности допунске школе за ученике у дијаспори и региону су Министарство просвете и Министарство спољних послова – Управа за сарадњу с Дијаспором и Србима у региону. За потребе стручно – педагошког дефинисања циљева наставе и учења и очувања националних вредности у овим специфичним школама ангажован је Завод за унапређивање образовања и васпитања. У оквиру споразума о специјалним и паралелним везама између Републике Србије и Републике Српске и Споразума између Завода за унапређивање образовања и васпитања из Републике Србије и Републичког педагошког завода Републике Српске, ове институције препознате су као водеће у реализацији очувања националних вредности код ученика који похађају овај вид наставе. Заступљени су и модели наставе под окриљем Епархија Српске православне цркве или српских удружења у дијаспори. У оквиру наставних предмета који подстичу неговање културе српског народа и националног идентитета значајно место припада географији. „Циљ учења географије у допунским школама у дијаспори и региону је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.“

Кључне речи: Дијаспора, регион, допунске школе, географија

УВОД

Према закону о дијаспори и Србима у региону под појмом дијаспора и Срби у региону се подразумевају:

- Појам „дијаспора“ обухвата: држављане Републике Србије који живе у иностранству, припаднике српског народа исељенике са територије Републике Србије и из региона и њихове потомке;
Дефинисање појма дијаспоре на нивоу закона упућује на поштовање принципа мултиетичности у раду са дијаспором јер дијаспори припадају сви држављани Републике Србије који живе у иностранству.
- Појам „Срби у региону“ дефинише припаднике српског народа који живе у Републици Словенији, Републици Хрватској, Босни и Херцеговини, Црној Гори, Републици Северној Македонији, Румунији, Републици Албанији и Републици Мађарској;
Законом одређен појам „Срби у региону“ представља посвећеност матичне државе да унапређује положај и права српског народа који живи ван граница Републике Србије и доприноси очувању и неговању српског језика културе.

Основно образовање и васпитање ван територије Републике Србије изводи се за ученике српског порекла који привремено или трајно живе у иностранству и који су се изјаснили за овај вид наставе. Образовно-васпитни рад на српском језику у иностранству организује Министарство просвете Републике Србије. Наставу по Посебном програму основног образовања и васпитања у иностранству реализују ангажовани наставници после спроведених конкурса.

¹ Основна школа „Милан Мижалковић“, Јагодина, Србија, salegea@gmail.com

Слика бр.1 – Управа за сарадњу са дијаспором и Србима у региону

Слика бр.2 - Управа за сарадњу са дијаспором и Србима у региону

ПРЕДМЕТИ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА И ДОПУНСКЕ ШКОЛЕ У ИНОСТРАНСТВУ

Према Правилнику о остваривању образовно-васпитног рада у иностранству, посебан програм основног образовања и васпитања у иностранству садржи план и програм наставе и учења, из следећих предмета: Српски језик, Моја отаџбина Србија, Основи културе српског народа. Према ЗУОВ-у групу предмета од националног значаја спадају: српски језик, природа и друштво, историја, географија, музичка култура и ликовна култура. Наведени предмети од националног значаја представљају континуитет основна три предмета у образовном моделу образовно – васпитног рада у иностранству и пружају велике могућности међупредметних и међутематских повезивања.

„Циљ основног образовања и васпитања у иностранству је развијање свести о сопственом националном и културном идентитету учењем српског језика и упознавањем са највреднијим делима српске културне баштине, као и подстицање одржавања трајних веза с отаџбином.”²

Допунске школе организоване су у 22 државе: СР Немачка, Швајцарска, Француска, Италија, Словенија, Малта, Грчка, Велика Британија, Краљевина Норвешка, Краљевина Данска, Краљевина Белгија, Краљевина Холандија, Велико Војводство Луксембург, Јужноафричка Република, Краљевина Шпанија, Руска Федерација, Аустралија, Чешка, Кипар, Сједињене Америчке Државе, Нови Зеланд и Исланд.

Сваке године у континуитету међу припадницима српског народа у дијаспори и региону расте интересовање за похађање наставе у допунским школама. Према подацима Министарства просвете наставу на српском језику у иностранству је школске 2023/24. године похађа више од 8000 ученика. Највише ученика српске националности који прате наставу на српском језику у дијаспори и региону има у Немачкој, Швајцарској и Словенији.

СТРУКТУРА ОБРАЗОВНО – ВАСПИТНОГ РАДА У ДОПУНСКИМ ШКОЛАМА НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Посебан програм основног образовања и васпитања у дијаспори и региону реализује се у складу са планом и програмом наставе и учења за сваки предмет од националног значаја, а у зависности од реалних могућности организације наставе, као и њене усклађености са редовном наставом у државама у којима се реализује настава. Настава се изводи у групама за: млађи узраст ученика (први, други и трећи разред); средњи узраст ученика (четврти, пети и шести разред); старији узраст ученика (седми и осми разред).

Овај вид образовања остварује се после редовних часова ученика, у зависности од обавеза ученика у систему редовног образовања у страном држави.

² Министарство просвете Републике Србије

Институције у чијој су надлежности допунске школе за ученике у дијаспори и региону су Министарство просвете и Министарство спољних послова – Управа за сарадњу с Дијаспором и Србима у региону. За потребе стручно – педагошког дефинисања циљева наставе и учења и очувања националних вредности у овим специфичним школама ангажован је Завод за унапређивање образовања и васпитања. У оквиру споразума о специјалним и паралелним везама између Републике Србије и Републике Српске и Споразума између Завода за унапређивање образовања и васпитања из Републике Србије и Републичког педагошког завода Републике Српске, ове институције препознате су као водеће у реализацији очувања националних вредности код ученика који похађају овај вид наставе. Заступљени су и модели наставе под окриљем Епархија Српске православне цркве или српских удружења у дијаспори.

ГЕОГРАФИЈА ПРЕДМЕТ ОД НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

Географији као наставном предмету који подстиче неговање културе српског народа и развој националног идентитета припада значајна и кључна улога у образовању ученика у дијаспори и региону. На наставне садржаје у разредној настави кроз предмете Свет око нас и Природа и друштво надовезују се наставни процес и исходи учења у оквиру Географије у предметној настави. За развијање функционалних знања предуслов су програми наставе и учења оријентисани на исходе и процес учења. Ученику припада центарлно место у оквиру нових програма наставе и учења.

„Циљ учења Географије је да ученик појмовно и структурно овлада природно-географским, демографским, насеобинским, политичко-географским, економско-географским, интеграционим и глобалним појавама и процесима у Србији и свету уз неговање вредности мултикултуралности и патриотизма.”³

Завод за унапређивање образовања и васпитања Републике Србије и Педагошки завод Републике Српске издвојили су седам заједничких тематских међупредметних подручја:

1. МОЈ ИДЕНТИТЕТ
2. СРПСКИ ЕТНОС
3. СРПСКИ ЈЕЗИК
4. ДОБРОЧИНСТВО И ЗАВЕШТАЊЕ
5. СРБИ КРОЗ ИСТОРИЈУ И СРПСКИ КУЛТУРНИ ПРОСТОР
6. ЖИВОТ РОДА МОГА
7. КУЛТУРА СЕЋАЊА И ПАМЋЕЊА.

Тематска међупредметна подручја су комплементарна, међусобно повезана, прожимају се и допуњују. За седам међупредметних тематских подручја развијено је шеснаест области учења. За сваку од наведених области дефинисане су јединствене теме, за сваки разред, које повезују предмете од посебног значаја за неговање културе српског народа и развијање националног идентитета.

ТЕМАТСКА МЕЃУПРЕДМЕТНА ПОДРУЧЈА – ОБЛАСТИ И ТЕМЕ ПО РАЗРЕДИМА

Следи табела међупредметних тематских подручја, њихових области и дефинисаних тема по разредима у предметној настави. Дата табела презентује теме од 5. до 8. разреда, преузета је из Приручника: „Неговање културе српског народа и развијање националног идентитета”, ЗУОВ (у самом приручнику се може видети комплетна табела од 1. до 8. разреда).

³ Приручник: „Неговање културе српског народа и развијање националног идентитета”, ЗУОВ

СРПСКИ ЈЕЗИК	СРПСКИ ЈЕЗИК, МОЈ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК	Српски књижевни језик и народни говори	Језик народне лирике и епике	Како се и где говорило: туђице, народни говор, славеносрпски	Један језик - три дијалекта – писање на народном језику: Петар Петровић Његош, Вук Стефановић Карацић и Бранко Радичевић
	СРПСКИ ПИСЦИ И ПЕСНИЦИ ³	Бранко Радичевић / Бранислав Нушић / Алекса Шантић	Ђура Јакшић / Иво Андрић / Светлана Велмар Јанковић	Петар Кочић/ Јован Дучић / Милутин Бојић	П. П. Његош / Милан Ракић / Милош Црњански
ТЕМАТСКА МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОДРУЧЈА И ОБЛАСТИ					
ТЕМАТСКА ПОДРУЧЈА	ОБЛАСТИ	ПЕТИ	ШЕСТИ	СЕДМИ	ОСМИ
4. ДОБРОЧИНСТВО ИЗАВЕШТАЊЕ	СВЕТИ САВА	Свети Сава и Немањићи	Стазама Светог Саве	Предања и приче о Светом Сави	Савремени писци и песници о Светом Сави
	ЗАДУЖБИНЕ	Задужбине Немањића	Уметничко завештање	Културно- просветне задужбине	Савремено задужбинар- ство и добročинство данас
5. СРБИ КРОЗ ИСТОРИЈУ И СРПСКИ КУЛТУРНИ ПРОСТОР	РАЗГЛЕДНИЦА МОЈЕ ОТАЏБИНЕ	Разгледница Србије као балканске земље	Разгледница Србије као европске земље	Разгледница Србије као дела света	Разгледница моје отаџбине
	ПУТОВАЊЕ КРОЗ СРБИЈУ	Историјски локалитети као туристички ресурси	Културно- историјски споменици на Косову и Метохији	Путевима предака – Орашац, Таково, Сремски Карловци	Културно- историјски споменици и природне лепоте Војводине као туристички потенцијал Србије
	ПУТОВАЊЕ КРОЗ ИСТОРИЈУ	Српске престонице кроз векове	Живот Срба под туђинском влашћу	Утицај Европе на појаву и просторно ширење иновација у Србији	Српски културни простор

ТЕМАТСКА МЕЂУПРЕДМЕТНА ПОДРУЧЈА И ОБЛАСТИ					
ТЕМАТСКА ПОДРУЧЈА	ОБЛАСТИ	ПЕТИ	ШЕСТИ	СЕДМИ	ОСМИ
6.	ЖИВОТ РОДА МОГА	Знаменити српски спортисти	Знаменити српски уметници	Знаменити српски научници	Знаменити позоришни и филмски глумци и ствараоци
	ЧУВАРИ НАРОДНЕ БАШТИНЕ	Занати у Србији некадашњи сада; занатске радионице	Доситеј Обрадовић, као чувар народне баштине	Етнографски музеји и народни обичаји	Национално благо као део светске културе баштине
7.	КУЛТУРА СЕЋАЊА И ПАМЋЕЊА	Институције и установе које чувају историјске изворе	Косовска битка	Догађаји и личности из српске историје од Првог српског устанка до краја Првог светског рата	Српска страдања тококом након Другог светског рата: геноцид над Србима у НДХ - Јасеновац, Јадовно...; Олуја, НАТО агресија... ⁵
	СТРАДАЊА И СПОМЕНИЦИ	Споменици сећања у мом завичају	Споменици посвећени Првом и Другом српском устанку	Споменици посвећени Првом светском рату	Споменици посвећени Другом светском рату

Извор Приручник: „Неговање културе српског народа и развијање националног идентитета”, ЗУОВ

Наставни садржаји из Географије су заступљени у оквиру наведених међупредметних тематских подручја. Завод за унапређивање образовања и васпитања у приручнику за наставнике у основном образовању и васпитању – Неговање културе српског народа и развијање националног идентитета представио је очекиване исходе ученика.

За други циклус основног образовања и васпитања ЗУОВ је припремио смернице за планирање и реализацију тема по разредима. За сваку тему од петог до осмог разреда предложене су наставне јединице за све предмете од националног значаја који се изучавају у дијаспори и региону. Овакав вид наставе пружа могућности реализације одређене наставне теме кроз прожимање више предмета. Смернице за предметну наставу обухватају: наставне јединице, циљ и исходе учења.

ПРИМЕРИ НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ

Одабрани примери наставних јединица за други циклус основног образовања и васпитања из Географије у оквиру тематско међупредметних подручја и појединих области учења које је припремио Завод за унапређивање образовања и васпитања:

Тематско међупредметно подручје	МОЈ ИДЕНТИТЕТ
Област	Мој идентитет
Разред	осми
Тема	Срби у региону и дијаспори
Предмет	Географија
Наставна јединица	Срби у региону и дијаспори

Тематско међупредметно подручје	СРПСКИ ЕТНОС
Област	Српски фолклор и обичаји
Разред	пети
Тема	Народни обичаји који прате најважније животне догађаје
Предмет	Географија
Наставна јединица	Побезаност народних обичаја са природним циклусима и појавама на одређеном простору

Тематско међупредметно подручје	СРПСКИ ЈЕЗИК
Област	Вук Стефановић Караџић
Разред	седми
Тема	Вукови записи о хајдучима и ускоцима
Предмет	Географија
Наставна јединица	Знаменито место Тршић

Тематско међупредметно подручје	ДОБРОЧИНСТВО И ЗАВЕШТАЊЕ
Област	Свети Сава
Разред	шести
Тема	Стазама Светог Саве
Предмет	Географија
Наставна јединица	Стазама Светог Саве: Рас, Хиландар, Трново

Тематско међупредметно подручје	СРБИ КРОЗ ИСТОРИЈУ И СРПСКИ КУЛТУРНИ ПРОСТОР
Област	Разгледница моје отаџбине
Разред	пети
Тема	Разгледница Србије као балканске земље
Предмет	Географија
Наставна јединица	Рељеф Балканског полуострва, примери на територијама Србије

Тематско међупредметно подручје	ЖИВОТ РОДА МОГ
Област	Знаменити Срби и Српкиње
Разред	седми
Тема	Знаменити српски научници и научнице: Никола Тесла
Предмет	Географија
Наставна јединица	Никола Тесла и Нијагарини водопади

Тематско међупредметно подручје	КУЛТУРА СЕЋАЊА И ПАМЋЕЊА
Област	Дани сећања и памћења
Разред	шести
Тема	Косовска битка
Предмет	Географија
Наставна јединица	Косово и Метохија

Отварање и рад допунских школа на српском језику у дијаспори и региону је од суштинске важности за очување и развијање националног идентитета и осећања припадности Републици Србији. Припадници српског народа живе у око 100 земаља у свету и неопходно је у континуитету унапређивање образовно – васпитног рада на српском језику у оквиру предмета од националног значаја. Географији као једном од националних предмета припада веома важна улога у образовно – васпитном процесу у допунским школама. Програмски садржаји у оквиру предмета, циљ и исходи учења позиционирали су географију као наставни предмет од кључног значаја у нашим допунским школама широм региона и дијаспоре.

SUMMARY

Supplementary schools in Serbian language in diaspora and region for students of Serbian origin enable raising awareness of national and cultural identity by studying Serbian language and subjects of national importance, familiarization with the most valuable works of Serbian cultural heritage, as well as encouraging permanent bonds with the homeland.

There are supplementary schools in 22 countries organized by the Ministry of Education of the Republic of Serbia, in Europe, in North America, Afrika and Australia. There are also teaching models under the auspices of Serbian Orthodox Eparchy or Serbian societies in diaspora.

The paper presents the organization and structure of the educational process in supplementary schools abroad and teaching contents of geography as one of national subjects. Learning areas and topics for each area are the result of thematic cross-curricular areas prepared by the Institute for the improvement of education of the Republic of Serbia and Pedagogical institute. For the second cycle of the elementary education the Institute has prepared guidelines for planning and realization of topics in each grade. For each topic from the fifth to the eight grade and for all the subjects of national importance that are studied in diaspora and the region, teaching units have been suggested.

Chosen examples of teaching units in geography are presented within thematic cross-curricular areas and certain teaching areas prepared by the Institute for the improvement of education through the teaching guidelines.

Geography, as one of the national subjects, has a very important role in teaching process in supplementary schools. Teaching contents within the subject, the aim and learning outcomes, have positioned geography as a school subject of the key importance in our supplementary schools all over the region and diaspora.

ЛИТЕРАТУРА

Приручник за наставнике у основном образовању и васпитању, Неговање културе српског народа и развијање националног идентитета, Завод за унапређивање образовања и васпитања Београд, 2021.

Приручник за наставнике оновног образовања и васпитања, Очување националног идентитета и вриједности у контексту основног васпитања и образовања, Министарство просвјете и културе Републике Српске, Републички педагошки завод Републике Српске, 2021.

<https://pravno-informacioni-sistem.rs> ПРАВИЛНИКо остваривању образовно-васпитног рада у иностранству "Службени гласник РС", бр. 66 од 10. јуна 2022, 77 од 8. јула 2022.

Euronews.rs

<https://www.euronews.rs>

RASEJANJE.info

<https://www.rasejanje.info>

<http://caspocas.weebly.com> Архива часова – Час по час

zuov.gov.rs Моја Србија портал за допунску наставу на српском језику у иностранству

<https://prosveta.gov.rs/prosveta/predskolsko-i-osnovno-obrazovanje-2/dopunske-skole-u-inostranstvu/>

<https://www.dijaspora.gov.rs/>

Коста Николић, Милутин Тадић, Моја отаџбина Србија за старији узраст ученика за 7. и 8. разред основне школе, посебан програм образовања и васпитања у иностранству, Завод за уџбенике – Београд, 2011.

PRESENTATION OF GEOGRAPHICAL CONTENTS IN ADDITIONAL SCHOOLS IN DIASPORA AND IN THE REGION

Saša Mikić⁴

Abstract: Elementary education outside the territory of The Republic of Serbia is provided for the students of Serbian origin who temporarily or permanently live abroad and who have chosen this form of education. „The aim of elementary education abroad is raising consciousness of national and cultural identity by learning Serbian language and recognizing the most valuable pieces of Serbian culture, as well as encouraging of keeping strong bonds with the homeland.“ The institutions authorized for diaspora and region additional schools are Ministry of Education and Ministry of Foreign affairs- administration for cooperation with the diaspora and Serbs in the region. For the needs of professional pedagogical defining of aims of education and preservation of national values in these specific schools, the Institute for advancement of education has been engaged. Within the agreement on special and parallel bonds between The Republic of Serbia and The Republic Srpska and agreement of The Institute for advancement of education in the Republic of Serbia and The republic pedagogical institute of the Republic Srpska, these institutions have been recognized as leading figures in the realization of maintaining national values among students who attend this form of education. Some other educational models under the patronage of Serbian Orthodox Church Eparchy or Serbian societies in diaspora are also present. Within the school subjects which encourage nurturing of Serbian culture and national identity, geography has a significant role. „The aim of learning geography in Serbian diaspora and region additional schools is for a student to conceptually and structurally master natural-geographical, demographical, residential, political-geographical, economical-geographical, integrational and global elements and processes in Serbia and in the world, with nurturing multiculturalism and patriotism.

Keywords: diaspora, region, additional schools, geography

⁴ Elementary school "Milan Mijalković" Jagodina, Serbia, salegea@gmail.com